

УДК:37.06

<https://doi.org/10.32703/2663-6352/2024-2-16-98-125>

Савицька Анастасія Дмитрівна
студентка 2 курсу другого (магістерського) рівня
вищої освіти,
Юридичного факультету Інституту управління та
технологій
Державного університету інфраструктури та
технологій,

<https://orcid.org/0000-0003-2627-8871>

Добкіна Катерина Робертівна
доктор юридичних наук, професор,
декан юридичного факультету
Інституту управління, технологій та права
Державного університету інфраструктури
та технологій
м. Київ

ВРЕГУЛЮВАННЯ АЛІМЕНТНИХ ПРАВОВІДНОСИН ЗА НАЦІОНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ТА МІЖНАРОДНИМ ПРАВОМ

Анотація В даній роботі розглянуто аліментні правовідносини, що виникають між подружжям, а також між батьками та дітьми як в Україні, так і в де-яких інших країнах. Автором проаналізовано національне законодавство, яким визначено права та обов'язки подружжя по утриманню один одного в шлюбі та після розірвання шлюбу, способи надання утримання одному з подружжя, визначення розміру аліментів одному з подружжя та часу, протягом якого вони сплачуються. Також приділено увагу питанням утримання батьками неповнолітніх дітей, законодавчим змінам, що призвели до позитивних нововведень в процедурі призначення та стягнення аліментів на дітей, визначено основні проблематики, що призводять до свідомого нехтування особами своїх аліментних зобов'язань.

Аліментні зобов'язання розглядаються як вид сімейних правовідносин, з відповідними підставами виникнення, колом суб'єктів, добровільними та примусовими заходами їх виконання, та відповідальністю.

У статті проаналізовано міжнародні договори, які сприяють позитивному вирішенню питання про стягнення аліментів, не дивлячись на місце перебування дитини й платника аліментів.

У праці також досліджено врегулювання аліментних зобов'язань у Великій Британії та Китаї. Вбачається, що кожна країна має свої складності при стягненні аліментів, визначенні їх розміру, контролі за виконанням аліментних зобов'язань. При цьому такі складності, пов'язані як із законодавчими

чинниками так і культурно-соціально-економічними. І кожна країна намагається віднайти універсальний збалансований засіб для вирішення усіх проблемних питань, що виникають в аліментних правовідносинах.

Ключові слова: аліментні правовідносини, аліменти, аліментні зобов'язання, утримання, сім'я, подружжя, національне сімейне законодавство, міжнародне право.

Annotation. *This research examines the alimony legal relations arising between spouses, as well as between parents and children both in Ukraine and in several other countries. The author analyses the national legislation which defines the rights and obligations of spouses to support each other during marriage and after divorce, the ways of providing maintenance to one of the spouses, determining the size of alimony to one of the spouses and the time period during which it is paid. The author also pays attention to the issues of maintenance of minor children by parents, legislative changes that have led to positive innovations in the procedure for assigning and recovering child support and identifies the main issues that lead to deliberate neglect of alimony obligations by individuals.*

Alimony obligations are considered as a type of family legal relationship, with the corresponding grounds for their occurrence, the circle of subjects, voluntary and compulsory measures for their implementation, and responsibility.

The article analyses international treaties that facilitate a positive resolution of the issue of child support recovery, regardless of the location of the child and the child support payer.

The article also examines the settlement of alimony obligations in the UK and China. The author shows that each country has its own difficulties in collecting alimony, determining its amount, and monitoring the fulfilment of alimony obligations. These difficulties are related to both legislative factors and cultural, social, and economic aspects. And each country is trying to find a universal balanced solution to all problematic issues arising in alimony relations.

Key words: *alimony legal relationship, alimony, alimony obligations, maintenance, family, spouse, national family legislation, international law.*

Постановка проблеми. Основними завданнями в сфері регулювання сімейних відносин Україна визначає зміцнення сім'ї як соціального інституту і як союзу конкретних осіб, утвердження почуття обов'язку перед батьками, дітьми та іншими членами сім'ї, побудови сімейних відносин на паритетних засадах, на почуттях взаємної любові та поваги, взаємодопомоги і підтримки, про що зазначено в ст. 1 Сімейного кодексу України (надалі - СК України) [21]. Чинне законодавство України визначає права та обов'язки подружжя по утриманню один одного в шлюбі та після розірвання шлюбу, способи надання утримання одному з подружжя, визначення розміру аліментів одному з подружжя та часу, протягом якого вони сплачуються. Не меншої уваги законодавець приділяє питанням утримання неповнолітніх дітей та повнолітніх дітей, які продовжують навчання. Однак, законодавча урегульованість питань аліментних зобов'язань не завжди допомагає особам у своєчасному та ефективному вирішенні питань щодо стягнення аліментів та їх

фактичному отриманні в повному обсязі. Нажаль висока толерантність в Україні до неплатників аліментів, як з боку суспільства так і з боку держави, призвела до свідомого нехтування особами своїх аліментних зобов'язань. Історично склалось так, що батьки не вважають своїм обов'язком утримувати дітей на належному рівні та ставити інтереси дітей на перше місце. Питання утримання одного із подружжя хоча і врегульовано законодавчо, проте не знаходить практичного застосування в українському суспільстві. Але з часом все більше відкриваючись європейським принципам і стандартам, переймаючи досвід європейських країн щодо врегулювання сімейних правовідносин, в тому числі аліментних, Україна суттєво удосконалила своє законодавство в частині аліментних зобов'язань стосовно дітей. Наразі це має велике значення. Через повномасштабне вторгнення РФ в Україну, тікаючи від війни, багато сімей розділилось, і питання утримання дітей, сплата аліментів на одного із подружжя набули актуальності. І незважаючи на те, що тема аліментних зобов'язань подружжя та батьків стосовно дітей широко розроблена в багатьох країнах світу, колізійні проблеми аліментних зобов'язань відчуються досить гостро, адже підходи і розуміння у таких питаннях мають свої особливості майже у кожній країні. Тому, вкрай важливим, соціально вагомим і нагальним завданням є дослідження даної проблематики та вдосконалення її правового регулювання для захисту, в першу чергу, прав та інтересів дітей.

Мета дослідження полягає у детальному вивченні аліментних зобов'язань в Україні та інших країнах світу, виявленні проблемних питань при стягненні аліментів та їх фактичному отриманні. Для досягнення мети були виокремлені такі завдання як визначення поняття аліментних зобов'язань у сімейному праві та види аліментних зобов'язань; розгляд особливостей правового регулювання аліментних зобов'язань в Україні; дослідження міжнародно-правового регулювання аліментних зобов'язань та міжнародного досвіду правового регулювання аліментних зобов'язань в інших країнах.

Дослідження питань аліментних зобов'язань між подружжям, батьків та дітей в Україні й міжнародний досвід з цих питань завжди привертало увагу науковців та практиків, особливо після суттєвих змін в сімейне законодавство України з аліментних правовідносин у 2017 році. У різні часи такі дослідження проводили, зокрема: В. Нікітіна, Л. Пацева, О. Пергамент, О.Простибоженко, О.Розгон, З. Ромовська, Є. Ханович, С.Фурса, та ін. Однак, законодавче врегулювання в сфері аліментних правовідносин потребує подальших досліджень, адже перебуваючи в нових реаліях Україна стикається з новими викликами у цій сфері.

В ході роботи відповідно до поставлених завдань і мети, основою методології дослідження стали загальнонаукові та приватно-наукові методи. Зокрема, методи аналізу та синтезу дозволили виокремити предмет дослідження та його складові частини; порівняльно-правовий метод, застосовувався для виявлення спільних та відмінних рис національного та міжнародного права у регулюванні аліментних правовідносин та різних наукових поглядів на цю проблему; формально-юридичний метод використовувався при дослідженні

чинного законодавства, та міжнародних договорів, що присвячені регулюванню аліментних зобов'язань батьків по утриманню дітей, здійсненні тлумачення норм права, дослідженню практики застосування даних норм.

Виклад основного матеріалу. В статтях 3 та 7 СК України визначено, що сім'я є первинним та основним осередком суспільства та держава охороняє сім'ю, дитинство, материнство, батьківство, створює умови для зміцнення сім'ї [16]. Для цього, зокрема, в державі створено інститут аліментних зобов'язань, який спрямований забезпечити нормалізацію соціальних, економічних та правових відносин у сім'ї. Через соціально-економічне значення даного інституту в науці сімейного права його дослідженню завжди приділялась значна увага.

Аліментні зобов'язання розглядаються як вид сімейних правовідносин, з відповідними підставами виникнення, колом суб'єктів, добровільними та примусовими заходами їх виконання, та відповідальністю.

Виходячи із змісту чинного законодавства в Україні аліментні зобов'язання поділяються, в першу чергу, за суб'єктами. Особливістю суб'єктного складу аліментних зобов'язань на утримання є те, що коло суб'єктів обмежується кровною спорідненістю і сімейними зв'язками. Так, в Україні законодавчо визначені аліментні зобов'язання: 1. подружжя щодо взаємного утримання, 2. батьків і дітей, 3. інших членів сім'ї та родичів. При цьому, аліментні зобов'язання батьків і дітей є аліментними зобов'язаннями першої черги. Вони поділяються на зобов'язання батьків щодо утримання неповнолітніх дітей, та зобов'язання батьків щодо утримання повнолітніх дочки, сина, які продовжують навчання і у зв'язку з цим потребують матеріальної допомоги. Також законодавством передбачено зобов'язання повнолітніх дітей щодо утримання батьків. Утримання інших членів сім'ї та родичів передбачає обов'язок діда, баби утримувати внуків. Також мова йде про утримання братів і сестер, пасинка чи падчерку мачухою чи вітчимом.

Найбільш поширеним визначенням аліментних зобов'язань, за думкою науковців, є встановлений законом обов'язок визначених членів сім'ї утримувати інших, які потребують цього. Аліментне зобов'язання може бути визначено як правовідношення, в якому одна сторона зобов'язана при наявності умов, передбачених законом, утримувати іншу сторону, членів своєї сім'ї чи родича, а остання вправі вимагати виконання даного обов'язку.

Слід звернути увагу, що науковці та законодавець в рамках врегулювання прав і обов'язків подружжя по утриманню та обов'язків батьків по утриманню дитини, використовують поняття «аліменти», від якого і пішло поняття «аліментні зобов'язання». Чіткого визначення понять «аліментні зобов'язання», «аліменти», «утримання», «зобов'язання з надання утримання» в нормативних актах України не має, що часто призводить до невірної застосування цих понять та хибного уявлення про їх правову природу.

Зазвичай люди вважають, що поняття «аліменти» та «утримання» не є тотожними. На думку людей, які не є фахівцями в галузі права, «аліменти» мають застосовуватися до випадків, коли йдеться про примусове виконання обов'язків.

Коли обов'язок надавати допомогу іншим членам сім'ї виконується добровільно, на їх думку, мова йде про утримання. Де-які вчені також вважають, що аліменти і утримання співвідносяться як частка і ціле, тобто аліменти є частиною утримання. Так, Н. Бутрін-Бока вважає, що «утримання» є більш широким поняттям, оскільки включає в себе взаємний обов'язок доглядати, забезпечувати членів сім'ї засобами до існування, який виконується як добровільно, так і примусово, чи вимушено в разі виникнення права на утримання в когось із учасників сімейних правовідносин, який не здатен утримувати себе через порушення або недостатність особистих здібностей. А «аліментні зобов'язання» («аліменти») співвідносяться з поняттям «утримання» як частина із цілим, оскільки відображають саме примусове чи вимушене виконання обов'язку з утримання [28, с. 45]

Аліменти у перекладі з латини (лат. Alimentum) означає їжа, харчі, утримання. Проте в сучасній науці існують різні визначення цього терміну, що досліджувалось різними науковцями. Н. Батрін-Бока в своїй статті «Міжнародний досвід упровадження щодо аліментних зобов'язань подружжя в Україні» навів огляд вказаного терміну рядом науковців [28, с.42].

Так, Н. Єршова під аліментами визначає «засоби на утримання, котрі одна особа зобов'язана надати іншій особі відповідно до норм законодавства про шлюб та сім'ю». В. Бошко вказує на аліменти як «утримання, яке може бути надане на підставі закону або за власним бажанням однією особою іншій». Я. Шевченко зазначає, що аліменти – це «матеріальне утримання, що надається однією особою іншій на умовах, установлених сімейним законодавством або згодою сторін, при цьому платником є лише дієздатна особа. С. Фурса, виходячи із спільного аналізу ч. 2 та ч. 3 ст. 181 СК України, вважає аліментами, «суму, що має виплачувати той з батьків, який проживає окремо від дитини», а саме поняття аліменти пов'язує з рішенням суду [28, с.43].

О. Розгон визначає, що утримання – це кошти, які передаються у добровільному порядку одним із батьків, хто проживає окремо від дитини, на користь дитина, а аліменти – це кошти, які стягуються у примусовому порядку у частці від доходу того з батьків, хто проживає окремо від дитини, та (або) у твердій грошовій сумі в порядку примусового провадження [31, с. 78-79]

З. Ромовська, яка здійснила вагомий внесок як автор при розробленні діючого Сімейного кодексу України, дає своє визначення аліментів. Аліменти, з одного боку, – це утримання, яке надається добровільно одним членом сім'ї іншому і яке може здійснюватися як шляхом постачання їжі, забезпечення одягом, доглядом та іншим у натурі, так і в грошах, а з другого боку, аліменти – це виключно кошти на утримання, якщо вони надаються аліментнозобов'язаною особою примусово [33, с. 7]. При цьому, пані Ромовська наголошувала, що утримання дитини це обов'язок матері, батька, який не залежить від рівня дієздатності, за позовом матері суд постановить рішення про стягнення аліментів, наприклад з пенсії та інших доходів батька.

В той же час, відповідно до ч. 2 ст. 181 СК України визначено, що за домовленістю між батьками дитини той із них, хто проживає окремо від дитини,

може брати участь у її утриманні в грошовій і (або) натуральній формі. В частині 1. ст. 77 СК України також зазначено, що утримання одному з подружжя надається другим із подружжя у натуральній або грошовій формі за їхньою згодою.

Виходячи зі змісту вказаних норм та беручи до уваги значення слова «аліменти» з латини (їжа, харчі) вбачається, що аліментами не можна вважати лише кошти, це може бути і інша форма допомоги особі. Проте, в ч. 3 ст. 181 СК України зазначено, що за рішенням суду кошти на утримання дитини (аліменти) присуджуються у частці від доходу її матері, батька або у твердій грошовій сумі за вибором того з батьків або інших законних представників дитини, разом з яким проживає дитина. А в частині ч. ст. 77 СК України - за рішенням суду аліменти присуджуються одному з подружжя, як правило, у грошовій формі. В змісту ст. 272 СК України також вбачається, що розмір аліментів, що стягується з інших членів сім'ї та родичів на дітей визначається у частці від заробітку (доходу) або у твердій грошовій сумі.

На практиці, при вирішенні аліментних зобов'язань словосполучення «за домовленістю між батьками дитини», «за їхньою згодою» трактують як домовленість при нормальних родинних стосунках. А при вирішенні судом питання про стягнення аліментів з одного з батьків чи з одного з подружжя аліменти визначаються у грошовій сумі, які виплачуються на користь особи, яка є стягувачем аліментів.

Багаторічна судова практика із стягнення аліментів саме в грошовій сумі та виключно на користь стягувача аліментів закріпила суспільну думку про те, що аліменти – це і є грошові кошти, що сплачуються у разі розриву сімейних відносин на користь одного з подружжя чи батьків. Саме тому, навіть при вирішенні аліментних питань в досудовому порядку шляхом укладання аліментного договору особи, зазвичай, визначають розмір аліментів виключно в грошовій сумі, ігноруючи ті обставини, що аліменти можуть надаватися і в натуральній формі. Є випадки, коли особи, що погоджуються вирішувати питання утримання один одного чи дитини у зв'язку із припиненням сімейних відносин в договірному порядку уникають у договорах терміну «аліменти», який для багатьох асоціюється виключно з примусовим стягненням грошових коштів на утримання. Це призводить до зайвих суперечок та непорозумінь, особливо, коли мова заходить про примусове виконання аліментних договорів.

Варто підкреслити, що дискусії щодо співвідношення понять «аліменти» та «аліментні зобов'язання» з поняттям «утримання» призводять до невизначеності, що має негативний вплив при вирішенні питань з аліментних правовідносин та іноді, навіть, є причиною додаткового конфлікту між суб'єктами цих правовідносин. Чітке визначення понять «аліменти», «аліментні зобов'язання», «утримання», їх співвідношення між собою на законодавчому рівні, або на рівні офіційного тлумачення цих понять сприяло би більш екологічному вирішенню таких чуттєвих правовідносин, як аліментні правовідносини.

Сімейний кодекс України, який є одним з основних нормативних актів по урегулюванню аліментних правовідносин, діє вже більше двадцяти років. На момент його прийняття цей закон був прогресивним, адже запроваджував низку нових інститутів, які відповідали соціальному запиту суспільства на той час. Проте, з часом ставало зрозуміло, що цей закон вже не узгоджується з сучасними соціально-економічними реаліями. Великий ряд чинників, в тому числі соціальні та правові реформи, вплинули на необхідність змін усього інституту аліментних правовідносин, що існував в Україні десятиліттями. Тривалий час українці байдуже ставилися до такого обов'язку, як сплата аліментів. Законодавство з цих питань не сприяло швидкому і належному стягненню аліментів. Сплачувати аліменти було «не сучасно». Розмір аліментів був мізерним, реальних механізмів їх стягнення не існувало, виконавчі провадження зі стягнення аліментів не виконувались, і носили виключно формальний характер, неплатників аліментів не можливо було притягнути до відповідальності, а відсутність підтвердженого доходу у платника аліментів була підставою для несплати аліментів.

Нажаль, саме таку систему зі стягнення і сплати аліментів Україна отримала у спадщину від Радянського союзу, яка досить глибоко вжила в свідомості українців. При цьому, якщо аліменти на дітей ще хоч якось платились, аліменти на другого з подружжя, сплата аліментів іншими родичами, взагалі не розглядались як обов'язок. Лише, жінка, що перебувала у відпустці по догляду за дитиною до досягнення дитиною трирічного віку, могла розраховувати на аліменти від чоловіка за законом, проте це не гарантувало їх реальне отримання та в більшості випадків супроводжувалось супротивом ймовірного платника аліментів.

Перша реформа в аліментних правовідносинах відбулась в 2017 році. І якщо одна частина суспільства (стягувачі аліментів) сприйняла її позитивно, інша частина (платники та боржники аліментів) започатковану реформу піддали критиці, намагаючись повернути своє право безкарно не сплачувати аліменти.

Законодавчі зміни, що сприяли швидкому та ефективному стягненню аліментів, збільшення їх розміру, визнання дитини власником аліментів, тощо мали не лише юридичне значення, але певну психологічну складову, що поступово змінювало свідомість українців. Системне внесення змін до законодавчих актів, що регулюють порядок отримання аліментів, їх фактичне стягнення, запровадження відчутної для боржників аліментів відповідальності за несплату аліментів, з часом почало призводити до зміни суспільної думки зі «платити аліменти не модно», до «платити аліментів треба, бо це обов'язок». Однак і по сьогодні потенційні платники аліментів намагаються вживати заходів для уникнення свого обов'язку по утриманню дитини чи подружжя.

Слід зазначити, що наявність боржників із сплати аліментів вказує, що ще далеко не все гаразд в Україні зі сплатою аліментів. За даними Міністерства юстиції України, наявними на сайті Єдиний реєстр боржників (<https://erb.minjust.gov.ua/#/search-debtors>) станом на грудень 2024 року кількість записів в реєстрі щодо заборгованості по аліментам становить: 188042. Тобто, майже двісті тисяч українців є боржниками зі сплати аліментів. Вказана

статистика показує боржників лише з примусового стягнення аліментів, реальна кількість неплатників аліментів значно більша.

Поряд з цим можна сміливо стверджувати, що саме новий погляд в питаннях аліментних зобов'язань поступово привчає українців до належного виконання своїх сімейних обов'язків та надання переваги у виконанні в першу чергу сімейних обов'язків, а вже потім цивільно-правових.

Слід звернути увагу, що від суб'єктного складу учасників аліментних правовідносин, залежить порядок їх визначення і стягнення. Враховуючи, що дитина у сімейних правовідносинах є найбільш вразливим суб'єктом, більшість змін до законодавства стосуються саме аліментів на дитину.

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про охорону дитинства», кожна дитина має право на рівень життя, достатній для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного та соціального розвитку. Частиною другою ст. 51 Конституції України [1] та ст. 180 Сімейного кодексу України (далі – СК України) [16], що батьки зобов'язані утримувати дітей до їхнього повноліття.

Дитина повинна виховуватися в родині, де батьки добровільно виконують обов'язок виховувати та утримувати її. Тим не менш, закріплені права дитини на її утримання та обов'язок батьків забезпечувати дитині відповідний рівень життя, харчування, виховання не завжди виконується в нашій країні належним чином. Аліментні зобов'язання батьків по утриманню дітей виникають на підставі рішення суду або договору між батьками про сплату аліментів на дитину. Однак, договір між батьками про сплату аліментів на дитину не знайшов широкого поширення серед населення. Зміни СК України та інших нормативних актів регулювання аліментних зобов'язань зробило процедуру отримання аліментів через суд для стягувачів більш доступною, яка викликала у суспільства більшу довіру, ніж підписаний аліментний договір. Запроваджені зміни у порядок примусового виконання рішень, а також розширення кола заходів впливу на платника аліментів, які може застосовувати виконавець (як державний, так і приватний) надавали заявникам-стягувачам впевненості в реальному виконанні таких рішень суду.

Новели законодавства щодо регулювання аліментних зобов'язань батьків по утриманню дітей, які на сьогодні вже є нормою, стосуються мінімального гарантованого розміру аліментів та мінімального рекомендованого розміру аліментів на дитину, переліку обставин, які враховуються судом при визначенні розміру аліментів, розміру частки доходу платника аліментів, яка стягується на користь дитини, індексації аліментів, спрощених процедур вирішення питань про стягнення аліментів в судовому порядку, порядку визначення заборгованості за аліментами, відповідальності за прострочення сплати аліментів тощо. Створення автоматизованої системи виконавчих проваджень також посприяло ефективності виконання судових рішень зі стягнення аліментів, спростивши доступ стягувача і боржника до матеріалів виконавчих проваджень.

При цьому, однією з найголовніших новел в питаннях аліментів на дитину, стали зміни до статті 179 СК України, якою визначено, що аліменти, одержані на дитину, є власністю дитини. У такий спосіб законодавець зробив чітке

посилання, що аліменти сплачуються не одному із батьків, а безпосередньо дитині. Тому їх несплата означає, що дитина не доотримує, можливо, у харчуванні, одязі, лікуванні, тощо, а це безспірно не відповідає найкращим інтересам дитини. Адже сам факт народження дитини у батьків покладає на них обов'язки, в тому числі у по утриманню дитини. Поряд з цим слід зазначити, що відсутність реального механізму перерахування аліментних коштів саме на рахунок дитини часто призводить до небажання платника аліментів до їх сплати на ім'я того з батьків, хто проживає з дитиною.

Відповідно до ст. 181, 183 СК України визначено, що за рішенням суду кошти на утримання дитини (аліменти) присуджуються у частці від доходу її матері, батька або у твердій грошовій сумі за вибором того з батьків або інших законних представників дитини, разом з яким проживає дитина. Спосіб стягнення аліментів, визначений рішенням суду, змінюється за рішенням суду за позовом одержувача аліментів. Той із батьків або інших законних представників дитини, разом з яким проживає дитина, має право звернутися до суду із заявою про видачу судового наказу про стягнення аліментів у розмірі на одну дитину - однієї чверті, на двох дітей - однієї третини, на трьох і більше дітей - половини заробітку (доходу) платника аліментів, але не більше десяти прожиткових мінімумів на дитину відповідного віку на кожну дитину [16]. При цьому, розмір аліментів має бути необхідним та достатнім для забезпечення гармонійного розвитку дитини. Законодавцем визначено мінімальний гарантований розмір аліментів та мінімальний рекомендований розмір аліментів на дитину.

Зміни до СК України обумовили необхідність внесення змін до цивільного процесуального законодавства з питань вирішення справ про стягнення аліментів в судовому порядку.

У відповідності до ст. 19 Цивільного процесуального кодексу України, справи про стягнення аліментів для цілей цього Кодексу були визначені малозначними справами. Це дозволило вирішувати такі справи в наказному провадженні та спрощеному позовному провадженні, що значно пришвидшило вирішення таких справ без будь-яких зволікань. В рамках наказного провадження заява про видачу судового наказу розглядається протягом п'яти днів з дня надходження до суду інформації про зареєстроване у встановленому законом порядку місце проживання (перебування) фізичної особи - боржника. Розгляд проводиться без судового засідання і повідомлення заявника і боржника. Судовий наказ про стягнення аліментів не оскаржується в апеляційному порядку та набирає законної сили у день його видачі. Проте, в рамках наказного провадження можна звернутися лише про стягнення аліментів на дитину. Стягнення аліментів на одного із подружжя, на утримання неповнолітніх брата чи сестри, пасинка, падчерки, розглядається в порядку спрощеного позовного провадження. При стягненні аліментів на дитину особа (один із батьків) має право звернутися до суду в наказному або в спрощеному позовному провадженні на свій вибір.

Зміни у процедурі примусового стягнення аліментів щодо неплатників аліментів також показали свою ефективність через застосування встановлених

законодавством обмежень до боржників. Позбавлення права на мисливство, риболовство, на водіння транспортним засобом, на виїзд закордон, адміністративні санкції призвели до зменшення неплатників аліментів. Хоча їх кількість є ще досі великою.

З початком повномасштабного вторгнення рф в Україну 24.02.2022 питання захисту дітей набуло ще більшого значення. Україна непохитно стоїть на захисті прав дітей, а законодавець наголошує, що воєнний стан не впливає на батьківські обов'язки щодо утримання дітей.

Законом України від 15 березня 2022 року № 2129-ІХ, який набрав чинності 26 березня 2022 року, було доповнено Закон України «Про виконавче провадження» [15] рядом положень, пов'язаних із військовою агресією Російської Федерації на території нашої держави. Вказаним законом передбачено, що тимчасово на період до припинення або скасування воєнного стану на території України припиняється звернення щодо стягнення на заробітну плату та інший дохід боржника. Проте вказаний припис не поширюється на рішення про стягнення аліментів, а також рішення, боржниками за якими є громадяни рф. Поряд з цим, законом забороняється відкриття виконавчих проваджень та вжиття заходів примусового виконання рішень на території адміністративно-територіальних одиниць, які тимчасово окуповані внаслідок військової агресії російської федерації, у період такої окупації.

Отже, питання аліментних зобов'язань активно розвивається, держава вживає належні заходи для їх врегулювання. Діюче національне законодавство з регламентації аліментних правовідносин пропорційно співвідносить права стягувача і боржника, не забуваючи про дитину, як суб'єкта цих правовідносин. Проте велика кількість боржників зі сплати аліментів вказує на необхідність подальшої діяльності в цій сфері як на рівні законодавства, так і на рівні формування нової культури у сімейних правовідносинах з новим рівнем відповідальності подружжя та батьків й дітей. Сплата аліментів має бути свідомим зобов'язанням кожного з батьків, без втручання у ці правовідносини держави, шляхом застосування примусу до боржників по сплаті аліментів. Саме зменшення боржників по сплаті аліментів і є тим показником, який буде свідчити про усвідомлене батьківство.

Не менш важливим є питання відповідальності подружжя один перед одним. Нажаль, правовідносини подружжя по утриманню один одного майже не знаходять свого фактичного застосування. Подружжя, як батьки, коли їх шлюб припиняється, лише в небагатьох випадках готові добровільно приймати участь в утриманні своїх дітей. Утримання того з подружжя, хто потребує матеріальної допомоги, не дивлячись на законодавче врегулювання таких прав й обов'язків подружжя, не є популярним в українському суспільстві та майже не застосовується.

Поряд з цим, Конституційний Суд України у своєму рішенні у справі № 1-р/2024 за конституційним поданням Верховного Суду про відповідність Конституції України (конституційність) частини четвертої статті 75 Сімейного кодексу України від 29.10.2024 наголошує, що «права та обов'язки одного із

подружжя щодо утримання мають не лише моральний, а й соціальний характер. Водночас моральний обов'язок кожного з подружжя підтримувати одне одного матеріально у шлюбі держава закріпила на рівні закону, і він став юридичним обов'язком, а правовий механізм регулювання майнових відносин у шлюбі передбачає можливість примусового виконання цього обов'язку...

Ключовими аспектами „Принципів європейського сімейного права“, зокрема, є: „утримання у подружжі (принципи передбачають, що утримання має бути обмеженим і ґрунтуватися на потребі у фінансовій підтримці. Утримання зазвичай присуджують, коли один із подружжя значно економічно слабший за іншого і не має змоги підтримувати достатній рівень життя після розлучення); тривалість підтримання та сфера застосування (принципи рекомендують, щоб утримання у подружжі не було довічним зобов'язанням). Тривалість виплати аліментів, як правило, пов'язана з тривалістю шлюбу і здатністю чоловіка/дружини, що отримує аліменти, досягти фінансової незалежності. Утримання також може бути припинене за таких умов, як повторний шлюб або спільне проживання з отримувачем аліментів“.

У контексті зазначених принципів утримання одного з подружжя (аліменти) має, зокрема, такі особливості: підтримання на підставі потреб (основною метою підтримання у подружжі є забезпечення потреб того з подружжя, хто не може підтримувати себе фінансово після розірвання шлюбу); фінансові розбіжності у подружжі (у разі призначення аліментів ураховують різницю в доходах кожного із подружжя; якщо один із подружжя має значно більший дохід, він може бути зобов'язаний підтримувати іншого із подружжя протягом певного часу); баланс справедливості (Комісія виступає за справедливість, гарантуючи, що підтримання у подружжі - не покарання або надмірно обтяжливий захід для того з подружжя, хто сплачує аліменти, а мета його полягає в тому, щоб збалансувати фінансовий стан обох сторін після розірвання шлюбу, не ставлячи жодну з них у несправедливе становище)» [35].

Отже Принципи європейського сімейного права мають віднайти своє реальне застосування на теренах України для гармонізації подружніх відносин та розумінні спільної відповідальності один перед одним навіть після розірвання подружніх стосунків.

Питання щодо утримання дітей та сплати аліментів також регулюються конвенціями та міжнародними договорами. Найбільш широко визнаною є Конвенція Організації Об'єднаних Націй про стягнення аліментів за кордоном (також відома як Гаазька конвенція про утримання), яка була прийнята в 1956 році і ратифікована більш ніж 70 країнами. Дата приєднання України 20.07.2006 [9].

Гаазька конвенція про утримання забезпечує основу для міжнародного стягнення аліментів на утримання дітей та подружжя. Вона вимагає від держав-учасниць створити центральний орган для розгляду позовів про стягнення аліментів і співпрацювати з іншими центральними органами з метою забезпечення виконання рішень про стягнення аліментів за кордоном. Конвенція

також встановлює правила визначення застосовного права та юрисдикції у справах про утримання, які перетинають міжнародні кордони.

Окрім Гаазької конвенції про утримання, існує ще ряд міжнародних документів, які регулюють питання аліментних зобов'язань. Наприклад, Конвенція про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання, яка була підписана від імені України 07.07.2019, та ратифікована Законом № 26-VII від 11.01.2013 [7]. Підписання цієї Конвенції Україною свідчило про бажання покращити співробітництво між державами стосовно міжнародного стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання. Конвенція направлена на забезпечення стягнення утримання на дитину з одного з батьків (батьків) або інших осіб, які відповідають за дитину, зокрема у випадках, коли такі особи проживають у державі, іншій, ніж та, у якій проживає дитина.

У Європейському Союзі також діє регламент про виконання зобов'язань щодо утримання, який передбачає механізм визнання та виконання судових рішень про стягнення аліментів на території ЄС.

Загалом, міжнародне право визнає важливість забезпечення виконання аліментних зобов'язань через кордони, особливо у випадках, коли сторони проживають у різних країнах. Різні міжнародні конвенції та договори створюють основу для співпраці та виконання рішень у таких випадках, що може допомогти забезпечити дітям та іншим утриманцям необхідну фінансову підтримку.

У регулюванні питань утримання дітей та аліментів у міжнародному праві існують певні проблеми. Однією з ключових проблем є те, що різні країни можуть мати різні закони та процедури для визначення зобов'язань щодо утримання, що може призвести до конфліктів і труднощів у виконанні рішень про аліменти за кордоном. Крім того, можуть існувати культурні відмінності, які впливають на те, як розглядаються і виконуються аліментні зобов'язання в різних країнах. Для вирішення цих проблем міжнародне право розробило низку механізмів співпраці та виконання рішень у справах про аліменти, які перетинають кордони.

Інші міжнародні документи, такі як Конвенція про права дитини та Регламент ЄС про примусове виконання зобов'язань щодо утримання, також передбачають механізми співпраці та примусового виконання у справах про аліменти, які перетинають кордони.

Незважаючи на ці механізми, все ще існують певні проблеми у виконанні транскордонних рішень про стягнення аліментів. Наприклад, деякі країни можуть не ратифікувати відповідні конвенції та договори або не створити ефективні центральні органи, які б розглядали позови про стягнення аліментів. Крім того, можуть виникати проблеми з комунікацією та координацією між центральними органами влади різних країн.

Щоб вирішити ці проблеми, деякі країни вжили заходів для посилення співпраці та координації у справах про аліменти. Деякі країни уклали двосторонні або багатосторонні угоди про визнання та виконання судових

рішень про стягнення аліментів або розробили системи обміну інформацією та координації зусиль щодо примусового виконання рішень.

Ще однією проблемою в регулюванні утримання дітей та аліментів відповідно до міжнародного права є питання несплати або невиконання зобов'язань. У випадках, коли сторона не виконує свої зобов'язання з утримання, може бути важко забезпечити виконання рішення та гарантувати, що одержувач отримає необхідну фінансову підтримку. Це може бути особливо складно у випадках, коли сторони проживають у різних країнах, а їхні правові системи та процедури можуть відрізнятися.

Для вирішення цієї проблеми, деякі країни розробили механізми примусового виконання судових рішень про стягнення аліментів за кордоном. Є країни, що уклали угоди про взаємне виконання рішень з іншими країнами, що дозволяє виконувати накази про стягнення аліментів в іншій країні так, як якщо б це були внутрішні накази. Інші країни розробили процедури виконання іноземних наказів про стягнення аліментів через власні суди або створили спеціалізовані органи для розгляду міжнародних позовів про стягнення аліментів.

Загалом, незважаючи на певні проблеми в регулюванні утримання дітей та аліментів відповідно до міжнародного права, різні конвенції та договори створюють основу для співпраці та виконання рішень за кордоном. Посилюючи співпрацю та координацію між країнами, а також розробляючи ефективні механізми визнання та виконання судових рішень про стягнення аліментів, можна забезпечити дітям та іншим утриманцям необхідну фінансову підтримку, навіть якщо сторони проживають у різних країнах.

Іншим важливим аспектом міжнародного регулювання утримання дітей є врахування найкращих інтересів дитини при стягненні аліментів. Це ключовий принцип міжнародного права, закріплений у багатьох міжнародних документах, які підкреслюють, що благополуччя дитини має бути першочерговим міркуванням при прийнятті будь-якого рішення, пов'язаного з її доглядом та вихованням.

20 листопада 1959 року Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй було проголошено Декларацію прав дитини для забезпечення дітям щасливого дитинства. Принципом 6 Декларації прав дитини, прийнятої резолюцією 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 року закріплено, що дитина для повного і гармонійного розвитку її особистості потребує любові та розуміння, вона має, якщо це можливо, зростати в піклуванні та під відповідальністю своїх батьків, у будь-якому разі – в атмосфері любові та моральної і матеріальної забезпеченості; малолітня дитина, крім випадків, коли є виняткові обставини, не має розлучатися зі своєю матір'ю. На суспільство та органи публічної влади має бути покладений обов'язок щодо здійснення особливого піклування про дітей, які не мають сім'ї, та про дітей, які не мають достатніх засобів існування. Бажано, щоб багатодітним сім'ям надавалася державна або інша допомога на утримання дітей [2].

Із метою поліпшення умов життя дітей та продовження міжнародного співробітництва в цій сфері охоплені Декларацією основоположні засади захисту прав неповнолітніх були вдосконалені та закріплені в Конвенції про права дитини, яку було прийнято Генеральною Асамблеєю ООН 20.11.1989 року та ратифіковано Україною 27.02.1991 року [3].

Згідно з п. 1, 2 ст. 3 Конвенції про права дитини в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, чи здійснюються вони державними, приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними або законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини.

У ст. 27 Конвенції проголошено, що держави-учасниці визнають право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини. Батько(-ки) або інші особи, які виховують дитину, несуть основну відповідальність за забезпечення в межах своїх здібностей і фінансових можливостей умов життя, необхідних для розвитку дитини. Держави-учасниці вживають усіх необхідних заходів щодо забезпечення відновлення утримання дитини батьками або іншими особами, які відповідають за дитину як всередині держави-учасниці, так і за кордоном. Зокрема, якщо особа, яка несе фінансову відповідальність за дитину, і дитина проживають в різних державах, держави-учасниці сприяють приєднанню до міжнародних угод або укладенню таких угод, а також досягненню інших відповідних домовленостей [3]. Також важливим міжнародно-правовим документом у сфері регулювання прав дитини є Європейська конвенція про здійснення прав дітей від 25 січня 1996 року, яка ратифікована Верховною Радою України від 3 серпня 2006 року [4]. Ця конвенція вводить важливий термін «суб'єкти батьківської відповідальності», під яким розуміють батьків та інших осіб чи органи, які мають право здійснювати частково або повністю батьківську відповідальність.

Окрім правової бази, що регулює питання утримання дітей та аліментів у міжнародному праві, існує також низка організацій та ініціатив, які працюють над розвитком співпраці та координації між країнами у цій сфері. Наприклад, Міжнародна група з питань сімейного права - це мережа практикуючих юристів та експертів у галузі сімейного права, яка надає консультації та підтримку з транскордонних питань сімейного права, в тому числі щодо утримання дітей та аліментів. Міжнародна ініціатива з підтримки дітей - це ще одна організація, яка працює над сприянням співпраці та координації між країнами у виконанні зобов'язань щодо утримання дітей.

Загалом, регулювання утримання дітей та стягнення аліментів згідно з міжнародним правом є складною і проблематичною сферою, що вимагає ретельного розгляду цілого ряду правових, культурних і соціальних факторів.

Варто зазначити, що регулювання утримання дітей та аліментів у міжнародному праві - це сфера, яка постійно розвивається, і з часом виникають нові виклики та проблеми. Пандемія COVID-19, війна в Україні, що триває,

висвітлила вразливість багатьох сімей, особливо тих, які покладаються на виплату аліментів для забезпечення себе та своїх дітей.

При визначенні транскордонних зобов'язань щодо утримання важливо враховувати найкращі інтереси дитини, включаючи її фінансові потреби, рівень життя та будь-які інші фактори, які можуть вплинути на її благополуччя. Це вимагає ретельного збалансування прав та інтересів як одержувача, так і платника аліментів, а також врахування будь-яких культурних, соціальних або економічних факторів, які можуть мати значення.

Законом України «Про міжнародне приватне право» передбачене колізійне правило для врегулювання майнових відносин батьків та дітей з іноземним елементом. Закон України «Про міжнародне приватне право» встановлює порядок урегулювання приватноправових відносин, які хоча б через один із своїх елементів пов'язані з одним або кількома правопорядками, іншими, ніж український правопорядок [10]. Саме цим законом надано визначення поняттю «іноземний елемент» як ознаки, яка характеризує приватноправові відносини, що регулюються цим Законом, та виявляється в одній або кількох з таких форм:

- хоча б один учасник правовідносин є громадянином України, який проживає за межами України, іноземцем, особою без громадянства або іноземною юридичною особою;

- об'єкт правовідносин знаходиться на території іноземної держави;

- юридичний факт, який створює, змінює або припиняє правовідносини, мав чи має місце на території іноземної держави [10].

Положення статті 66 Закону України «Про міжнародне приватне право» закріплює, що права та обов'язки батьків і дітей визначаються особистим законом дитини або правом, яке має тісний зв'язок із відповідними відносинами і якщо воно є більш сприятливим для дитини.

В колізійних нормах іноземних держав існує два підходи до визначення особистого закону фізичної особи. Так, у державах континентальної системи права, в Україні в тому числі, особистий закон фізичної особи переважно визначається за правом держави її громадянства, а в країнах англо-американської системи права – за законом місця проживання.

Більшість країн вирішує колізії у справах про стягнення аліментів на утримання дітей за правом особистого закону дитини (серед них Австрія, Угорщина, Румунія). Якщо за правилами країни дитина за правом особистого закону не може отримати утримання, то застосовується право, яке має тісний зв'язок із відповідними відносинами, якщо воно є більш сприятливим для дитини (наприклад, право країни, до якої спільно належать батьки і дитина: особа, яка потребує отримання, та особа, яка несе тягар утримання).

Колізійні норми щодо правових стосунків між батьками і дітьми містяться в багатьох двосторонніх міжнародних договорах таких як: Договір між Україною і Соціалістичною Республікою В'єтнам про правову допомогу і правові відносини в цивільних і кримінальних справах від 6 квітня 2000 року [12], Договір між Україною та Республікою Куба про правові відносини та правову допомогу в цивільних та кримінальних справах від 27 березня 2003 року [13],

Договір між Україною і Литовською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 17.12.1993 [11], а також у Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 21 січня 1993 року [8]. Колізійна прив'язка найбільш сприятливого для дитини законодавства передбачена в частині 2 статті 28 Договору між Україною та Румунією про правову допомогу та правові відносини в цивільних справах від 30 січня 2002 року [14].

Як вже зазначалось раніше, важливий вплив у регулюванні аліментних зобов'язань відіграють міжнародні конвенції, а саме: Конвенція про стягнення аліментів закордоном від 20 червня 1956 року, Конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання від 2 жовтня 1973 року, Конвенція про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інші форми сімейного утримання від 23 листопада 2007 року, яка була ратифікована 11 січня 2013 року. Метою вказаних Конвенцій є спрощення процедури стягнення аліментів, на які особа (позивач), що перебуває на території однієї з Договірних Сторін, заявляє своє право, шляхом адміністративного співробітництва держав через їх центральні органи та інші компетентні органи щодо визнання і виконання рішень по зобов'язаннях про утримання.

Вказані процедури стягнення аліментів з боржника, який проживає за межами України, наразі, є дуже актуальними. Адже через Війну в Україні багато українців виїхали з України в пошуках безпечного місця проживання. В більшості випадків українці застосовують вказані процедури стягнення аліментів закордоном саме через Міністерство юстиції України як уповноважений орган. Через велику кількість таких звернень у зв'язку із війною в Україні реальний розгляд таких звернень затягується. Вказані проблемні питання потребують особливої уваги та новітнього погляду із спрощення процедур застосування колізійних норм при вирішенні питань про утримання дітей чи одного з подружжя, який цього потребує. Регулювання аліментних зобов'язань, обтяжених іноземним елементом, потребує дуже ретельного підходу з урахуванням особливостей національної правової системи та обставин конкретної справи.

Як вбачається із норм міжнародного права, кожна країна світу займається врегулюванням та вирішенням питань аліментних зобов'язань. Досвід інших країн може привнести в національне законодавство нові погляди для врегулювання аліментних зобов'язань.

Так, у Великій Британії аліменти відомі як утримання подружжя. Утримання подружжя - це платіж, який один з подружжя сплачує іншому, щоб допомогти фінансово підтримати його після розлучення або розставання. Метою утримання подружжя є забезпечення того, щоб той з подружжя, хто отримує аліменти, міг підтримувати достатній рівень життя після розлучення.

Про утримання подружжя можуть домовитися зацікавлені сторони, але якщо вони не можуть домовитися, суд може винести рішення про утримання подружжя. Приймаючи рішення про утримання подружжя, суд враховує різні фактори, в тому числі

1. Дохід, працевдатність, майно та інші фінансові ресурси, які кожен з подружжя має або може мати в осяжному майбутньому.
2. Фінансові потреби, зобов'язання та обов'язки, які кожен з подружжя має або може мати в осяжному майбутньому.
3. Рівень життя, яким жила сім'я до розірвання шлюбу.
4. Вік кожного з подружжя та тривалість шлюбу.
5. Будь-які фізичні або психічні вади кожного з подружжя.
6. Внесок, який кожен з подружжя зробив або може зробити в осяжному майбутньому для добробуту сім'ї, включаючи будь-який внесок, зроблений шляхом догляду за домом або турботи про сім'ю.

Суд може призначити утримання подружжя на певний строк або до подальшого рішення суду. Також суд може призначити одноразову виплату замість або на додаток до утримання подружжя. Варто зазначити, що аліменти на утримання подружжя не призначаються автоматично і надаються лише за певних обставин, коли існує чітка фінансова потреба. Кожен випадок є унікальним і вирішується на основі власних фактів та обставин.

Питання утримання подружжя регулюється розділом 25 Закону про шлюбно-сімейні відносини 1973 року, в якому викладені фактори, які суд повинен взяти до уваги при прийнятті рішення про утримання подружжя.

На додаток до цих факторів, суд також зобов'язаний розглянути питання про доцільність повного розірвання шлюбу між сторонами, що означає відсутність подальших фінансових зобов'язань між ними. Однак повне розірвання шлюбу не завжди є можливим або доцільним, особливо якщо один з подружжя має більшу потребу у фінансовій підтримці, ніж інший.

Суд має широкі повноваження, коли йдеться про призначення утримання подружжя, і кожна справа вирішується на основі власних фактів і обставин. На практиці накази про утримання подружжя, як правило, видаються на певний строк, щоб дати час тому з подружжя, хто отримує утримання, стати фінансово самодостатнім. Однак у деяких випадках утримання подружжя може бути призначене на невизначений термін.

Одна з нещодавніх справ, яка надає певні рекомендації щодо того, як суди підходять до утримання подружжя, - "Мілліз проти Мілліза" (Mills v Mills) [2018] UKSC 38 [17]. У цій справі Верховний Суд розглядав питання про те, чи повинні бути збільшені виплати жінці, якій було присуджено утримання від подружжя. Жінці було присуджено одноразове та постійне утримання після розлучення, але вона стверджувала, що її виплати були недостатніми для задоволення її розумних потреб. Верховний Суд постановив, що виплати на утримання жінки не повинні бути збільшені. Суд встановив, що жінка не доклала розумних зусиль, щоб стати фінансово незалежною, і що її потреби значною мірою були результатом її власного вибору. Суд також зазначив, що фінансове становище чоловіка погіршилося з моменту винесення першого рішення, і було б несправедливо збільшувати його фінансові зобов'язання.

Ще одна нещодавня справа, яка надає певні рекомендації, - Waggott v Waggott [2018] EWCA Civ 727 [18]. У цій справі Апеляційний суд розглядав

питання про те, чи повинна жінка, яка отримала значну одноразову суму в рамках угоди про розлучення, також отримувати постійне утримання від чоловіка. Суд постановив, що жінка не повинна отримувати утримання від чоловіка, оскільки вона вже отримала значну суму капіталу, призначену для задоволення її майбутніх потреб.

На додаток до Закону про причини розірвання шлюбу 1973 року, який встановлює фактори, які суд повинен враховувати при прийнятті рішення про утримання подружжя, існують також інші закони та нормативні акти, які регулюють питання утримання подружжя у Великобританії.

Правила сімейного судочинства 2010 року, які застосовуються до сімейного судочинства в Англії та Уельсі, надають подальші вказівки щодо того, як слід подавати та вирішувати позови про утримання подружжя. Ці правила встановлюють процедури подання заяви про утримання подружжя, а також вимоги до розкриття фінансової інформації та надання відповіді на заяву іншої сторони. Правила також містять вказівки щодо використання експертних доказів у справах про утримання подружжя, таких як звіти фінансових консультантів або бухгалтерів. Експертні докази можуть бути використані для того, щоб допомогти суду зрозуміти фінансове становище сторін і прийняти обґрунтоване рішення про утримання подружжя.

Ще одним важливим нормативним актом, який регулює питання утримання подружжя у Великій Британії, є Закон про аліменти 1991 року. Цей закон передбачає розрахунок і примусове стягнення аліментів на дитину, які є окремими від утримання подружжя, але можуть впливати на фінансові ресурси, доступні для кожного з подружжя. Закон встановлює формулу розрахунку аліментів на дитину, яка базується на доходах батьків та кількості дітей, за яких вони несуть відповідальність.

Варто зазначити, що питання утримання подружжя у Великій Британії є предметом постійних дискусій та обговорень. Дехто стверджує, що накази про утримання подружжя можуть бути несправедливими і створювати перешкоди для того з подружжя, хто отримує утримання, щоб стати фінансово незалежним. Інші стверджують, що утримання подружжя необхідне для того, щоб гарантувати, що той з подружжя, хто отримує утримання, може підтримувати достатній рівень життя після розлучення. Як наслідок, у майбутньому можуть бути внесені зміни до законів та підзаконних актів про утримання подружжя, оскільки дебати триватимуть і надалі.

Окрім Закону про причини розлучення 1973 року та Правил сімейного судочинства 2010 року, існують також інші нормативні акти та інструкції, які регулюють питання утримання подружжя у Великій Британії.

Практичні рекомендації Міністерства юстиції щодо фінансових засобів захисту, які набули чинності в 2014 році, містять вказівки для судів щодо проведення процедур фінансового захисту у справах сімейного права, включаючи утримання подружжя. У практичних рекомендаціях викладено процедури та строки подання заяв про стягнення аліментів на утримання подружжя та надання відповідей на них, а також вимоги щодо розкриття

фінансової інформації та залучення експертів. Практичний посібник також містить рекомендації щодо використання медіації та інших альтернативних методів вирішення спорів для вирішення фінансових спорів у сімейних справах, у тому числі щодо утримання подружжя. Медіація може бути економічно вигідним та ефективним способом досягнення угоди про утримання подружжя без необхідності втручання суду, і практичний посібник заохочує сторони розглянути можливість застосування медіації перед тим, як подавати заяву до суду.

Окрім нормативно-правових актів та настанов Міністерства юстиції, існують також настанови, опубліковані такими організаціями, як Асоціація адвокатів з питань сімейного права та Резолюція, національна організація фахівців у галузі сімейного права. Ці настанови містять подальші рекомендації та найкращі практики для адвокатів та суддів при розгляді справ про утримання подружжя.

Виплати, які батьки здійснюють на утримання своїх дітей після розлучення, називаються аліментами або утриманням дитини. Це відрізняється від утримання подружжя або аліментів, які виплачуються одним з подружжя іншому на утримання після розлучення. Розмір аліментів може бути скоригований на основі таких факторів, як кількість часу, який діти проводять з кожним з батьків, і будь-яких додаткових витрат, таких як витрати на догляд за дітьми.

Важливо зазначити, що аліменти на дітей є обов'язком обох батьків, і обидва батьки зобов'язані брати участь у фінансовій підтримці своїх дітей після розлучення. Розмір аліментів, що сплачуються кожним з батьків, залежить від їхніх доходів та фінансових обставин.

У деяких випадках батьки можуть домовитися про виплату аліментів між собою, без необхідності втручання суду. Однак, якщо виникає суперечка, будь-який з батьків може звернутися до Служби у справах дітей (Child Maintenance Service), державної установи, яка адмініструє виплати аліментів у Великій Британії. Служба може допомогти у досягненні домовленостей між батьками або прийняти рішення про розмір аліментів, що підлягають сплаті. Служба у справах дітей (Child Maintenance Service, CMS) - це державна установа у Великій Британії, яка відповідає за те, щоб батьки, які не живуть зі своїми дітьми, брали фінансову участь у їхньому вихованні. Вона була створена у 2012 році на заміну попереднього Агентства у справах дітей.

CMS надає широкий спектр послуг для підтримки батьків у здійсненні та отриманні виплат на утримання дітей. Це включає в себе допомогу батькам у досягненні згоди щодо відповідної суми аліментів, що виплачуються, на основі таких факторів, як дохід платника та кількість дітей, які беруть участь у вихованні. Якщо згоди досягти не вдається, CMS може зробити офіційний розрахунок аліментів і встановити порядок їх виплати.

CMS також має повноваження щодо примусового стягнення аліментів, щоб забезпечити їх повну та своєчасну сплату. Це включає в себе вжиття заходів щодо вирахування платежів безпосередньо із заробітку або виплат платника, а в

більш серйозних випадках - звернення до суду з метою примусового стягнення платежів.

Однією з ключових особливостей CMS є її онлайн-портал, який забезпечує зручний і доступний спосіб для батьків управляти своїми домовленостями про утримання дітей. Це включає можливість здійснювати платежі, оновлювати особисті дані та повідомляти про зміну обставин.

Загалом, система CMS відіграє важливу роль у забезпеченні дітей необхідною фінансовою підтримкою, а також у підтримці батьків у здійсненні та отриманні аліментів у справедливий та ефективний спосіб. CMS також може сприяти досягненню домовленостей між батьками або прийняти рішення про розмір аліментів, якщо батьки не можуть дійти згоди. Важливо зазначити, що батькам рекомендується домовлятися про виплату аліментів між собою, коли це можливо. Це пов'язано з тим, що CMS стягує плату за свої послуги, а використання їхніх послуг також може призвести до певної бюрократії та затримок. Крім того, формула CMS не завжди точно відображає доходи та витрати батьків, і батьки можуть домовитися про більш індивідуальну домовленість, яка враховує їхні особисті обставини.

Варто зазначити, що розмір аліментів може змінюватися з часом, якщо змінюються фінансові обставини одного з батьків або потреби дітей. Батьки також можуть домовитися про зміну розміру аліментів між собою без втручання суду.

Загалом, метою аліментів у Великій Британії є забезпечення участі обох батьків у фінансовій підтримці своїх дітей після розлучення, а також надання дітям можливості підтримувати достатній рівень життя.

Цікавим прецедентом щодо аліментів у Великій Британії є справа *Re B (A Child)* [2013] EWCA Civ 1482. У цій справі Апеляційному суду довелося розглядати питання про те, чи слід зменшити зобов'язання батька по утриманню дитини у зв'язку зі значним зменшенням його доходу.

Батько у цій справі був зобов'язаний сплачувати аліменти на утримання своєї колишньої дружини та їхньої доньки. Однак з моменту винесення рішення дохід батька значно зменшився, і він стверджував, що його зобов'язання по утриманню дитини повинні бути відповідно зменшені.

Суд встановив, що дохід батька зменшився до рівня, який трохи перевищує його розумні потреби, і що він докладав розумних зусиль для збільшення свого доходу. В результаті суд вирішив зменшити зобов'язання батька по утриманню дитини до рівня, пропорційного його доходам.

Ця справа встановила принцип, що зобов'язання батьків по утриманню дитини повинні бути пропорційними їхнім доходам і розумним потребам, і що значне зменшення доходів може бути підставою для зменшення розміру аліментів на утримання дитини. Однак суд також розглянув, чи доклад батько розумних зусиль для збільшення свого доходу, перш ніж приймати рішення про зменшення розміру аліментів на утримання дитини.

Варто також зазначити, що останнім часом у Великій Британії лунають заклики до реформування законодавства про утримання подружжя. Дехто

стверджує, що чинна система застаріла і не відповідає сучасним сімейним структурам, а також, що існує потреба в більш чіткому і справедливому підході до утримання подружжя. У відповідь на ці заклики Комісія з питань права, незалежний орган, який розглядає і рекомендує зміни до законодавства Великої Британії, розпочала перегляд закону про фінансові засоби захисту при розлученні або розірванні цивільного партнерства, який включатиме розгляд питання про утримання подружжя. Огляд триває, і очікується, що остаточний звіт буде опублікований у найближчий час.

Отже, утримання подружжя або аліменти у Великій Британії є складною галуззю сімейного права, яка регулюється низкою нормативно-правових актів та інструкцій, зокрема Законом про причини розлучення 1973 року, Правилами сімейного судочинства 2010 року та Практичним керівництвом Міністерства юстиції щодо фінансових засобів правового захисту. Ці нормативні акти містять вказівки щодо процедур подання позовів про утримання подружжя та реагування на них, вимог до розкриття фінансової інформації та використання експертних доказів.

Британська система утримання подружжя покликана забезпечити обом сторонам можливість підтримувати достатній рівень життя після розлучення. Приймаючи рішення про утримання подружжя, суд враховує низку факторів, у тому числі дохід, працездатність та фінансові потреби сторін. Загалом, регулювання утримання подружжя у Великій Британії відображає баланс між потребами сторін і роллю суду в забезпеченні справедливості та розумності утримання подружжя.

Безумовно, можна виділити деякі ключові відмінності та подібності між законодавством про аліменти у Великій Британії та Україні:

- **Законодавча база:**

У Великій Британії аліменти на утримання дітей регулюються Законом про аліменти 1991 року та забезпечується Службою у справах дітей. В Україні утримання дітей регулюється Сімейним кодексом і забезпечується судами.

- **Розрахунок аліментів на дитину:**

У Великій Британії аліменти на дітей розраховуються за формулою, яка враховує дохід батьків та кількість дітей, за яких вони несуть відповідальність. В Україні аліменти розраховуються на основі потреб дитини та фінансового стану обох батьків.

- **Примусове стягнення:**

У Великій Британії Служба у справах дітей має повноваження примусово стягувати аліменти на утримання дітей, включаючи можливість вираховувати платежі із заробітків батьків. В Україні рішення про сплату аліментів виконуються виконавчими службами.

- **Невиконання:**

У Великій Британії невиконання рішення про сплату аліментів може призвести до низки покарань, включаючи штрафи, арешту активів і навіть позбавлення волі. В Україні невиконання рішень про сплату аліментів також може призвести до штрафів та кримінальної відповідальності.

- Гендерна нейтральність:

Як у Великій Британії, так і в Україні законодавство про аліменти є гендерно нейтральним. Як матері, так і батьки можуть нести відповідальність за сплату аліментів на дитину, залежно від їхніх фінансових обставин і домовленості про опікунство.

- Добровільні угоди:

Як у Великій Британії, так і в Україні, батьки заохочуються до укладення добровільних угод про сплату аліментів на утримання дітей, де це можливо. Однак процеси та механізми сприяння укладанню таких угод можуть відрізнятися в цих двох країнах.

Загалом, незважаючи на певні відмінності в законодавчій базі та розрахунку розміру аліментів у Великій Британії та Україні, обидві країни прагнуть забезпечити участь обох батьків у фінансовій підтримці своїх дітей після розлучення, щоб діти мали змогу підтримувати достатній рівень життя.

У Китаї положення, що стосуються зобов'язань з утримання, регулюються Законом про шлюб Китайської Народної Республіки. Закон передбачає, що обоє з подружжя зобов'язані підтримувати один одного під час шлюбу, а після розлучення той з подружжя, хто має більшу фінансову спроможність, може бути зобов'язаний надавати підтримку іншому.

Аліменти, також відомі як утримання подружжя, виплачуються тим з подружжя, хто має більшу фінансову спроможність, іншому з подружжя після розлучення. Розмір аліментів, як правило, визначається на основі таких факторів, як тривалість шлюбу, працездатність кожного з подружжя, рівень життя під час шлюбу та фінансові потреби того з подружжя, хто отримує аліменти.

Також, Закон про шлюб Китаю також регулює питання утримання дітей. Аліменти на дитину - це фінансова підтримка, що надається одним або обома батьками на виховання та освіту своїх дітей. Розмір аліментів, як правило, визначається на основі фінансових потреб дитини та фінансових можливостей кожного з батьків [19].

Однак, незважаючи на існуючі правила, в Китаї існує кілька проблем із забезпеченням виконання зобов'язань щодо утримання дітей. Наприклад, існують проблеми з виконанням судових рішень про виплату аліментів, і багато батьків не здійснюють регулярних платежів. Існує також занепокоєння щодо точності звітності про доходи, оскільки деякі батьки можуть занижувати свої доходи, щоб уникнути сплати більших аліментів.

Щоб вирішити ці проблеми, уряд Китаю запровадив низку заходів, спрямованих на покращення виконання зобов'язань щодо утримання дітей. Наприклад, у 2016 році в Китаї було створено національну платформу для примусового стягнення аліментів, яка містить централізовану базу даних для відстеження судових наказів про стягнення аліментів та їх виплати. Крім того, уряд посилив покарання за невиконання зобов'язань, включаючи штрафи та тюремне ув'язнення.

Загалом, незважаючи на те, що в Китаї існують нормативні акти, які регулюють зобов'язання з утримання, все ще існують проблеми з

правозастосуванням та дотриманням законодавства. Однак уряд вживає заходів для вирішення цих проблем, і поки що невідомо, наскільки ефективними будуть ці заходи для поліпшення ситуації для тих, хто має право на отримання аліментів.

На додаток до проблем із правозастосуванням та дотриманням законодавства, існують також культурні фактори, які можуть впливати на застосування аліментних зобов'язань у Китаї. Наприклад, у китайській культурі сильний акцент робиться на синівській побожності, що означає, що дорослі діти зобов'язані підтримувати своїх старіючих батьків. Іноді це може створювати конфлікти між обов'язком утримувати колишнє подружжя або дитину та обов'язком утримувати батьків.

Крім того, існує також занепокоєння щодо гендерного дисбалансу у застосуванні зобов'язань з утримання. Жінки часто є одержувачами аліментів, особливо у випадках розлучення, і є повідомлення про гендерну дискримінацію у застосуванні законів про аліменти. Наприклад, деякі суди критикували за те, що вони присуджують менші суми аліментів жінкам, ніж чоловікам, які перебувають у подібному фінансовому становищі.

Для вирішення цих проблем лунали заклики до реформування законодавства про утримання в Китаї. Наприклад, дехто пропонує зробити закони більш гендерно нейтральними і приділяти більше уваги забезпеченню виконання зобов'язань щодо утримання батьків-нерезидентів. Також були пропозиції розширити роль сімейної медіації у вирішенні спорів про аліменти як альтернативи зверненню до суду.

Отже, незважаючи на те, що в Китаї є нормативно-правові акти, які регулюють зобов'язання щодо утримання, все ще існують проблеми з правозастосуванням, дотриманням і культурними факторами, які можуть впливати на застосування цих законів. Однак зараз докладаються зусилля для поліпшення ситуації, і важливо продовжувати стежити за розвитком подій у цій сфері.

Положення щодо зобов'язань з утримання, включаючи аліменти та утримання дітей, кодифіковані в Законі про шлюб Китайської Народної Республіки. Цей закон був прийнятий у 1950 році і з того часу до нього кілька разів вносилися зміни, останні з яких були внесені у 2021 році.

Закон про шлюб забезпечує правову основу для зобов'язань з утримання в Китаї, включаючи вимоги щодо утримання подружжя, утримання дітей та виконання судових рішень про утримання. Закон також встановлює фактори, які суди повинні враховувати при визначенні розміру аліментів, такі як потреби одержувача та фінансові можливості платника.

На додаток до Закону про шлюб, існують також інші відповідні закони та нормативні акти, які можуть впливати на аліментні зобов'язання в Китаї. Наприклад, Закон про захист прав та інтересів жінок, який був прийнятий у 1992 році та змінений у 2005 році, забезпечує додатковий захист жінок у справах про розлучення та утримання.

У Китаї було кілька цікавих випадків, пов'язаних з аліментними зобов'язаннями. Одна з них стосувалася чоловіка на ім'я Чжу Цзяньхуа, який

потрапив у заголовки газет у 2015 році, коли був засуджений до 18 місяців ув'язнення за несплату аліментів на утримання колишньої дружини. Суд встановив, що Чжу не сплачував аліменти на утримання двох своїх дітей понад п'ять років, незважаючи на те, що мав для цього фінансові можливості.

Ще одна цікава справа стосувалася жінки на ім'я Ло Юфенг, яка успішно відсудила у свого колишнього чоловіка компенсацію за роки, які вона витратила на виховання їхнього сина. Ло розлучилася з чоловіком у 2008 році, і він сплачував аліменти на дитину до того часу, поки їхньому синові не виповнилося 18 років. Однак Ло стверджувала, що вона повинна отримати компенсацію за роки, витрачені на виховання їхнього сина, оскільки заради цього вона відмовилася від своєї кар'єри. У 2019 році суд у Китаї виніс рішення на її користь, присудивши їй понад 1,2 мільйона юанів (приблизно 177 000 доларів США) компенсації.

Ці випадки висвітлюють деякі проблеми та складнощі, пов'язані із забезпеченням виконання зобов'язань щодо утримання в Китаї. Ці справи показують, що суди в Китаї серйозно ставляться до аліментних зобов'язань і готові притягати до відповідальності осіб, які не виконують свої зобов'язання.

Хотілося б відмітити, що кожна країна приділяє належну увагу питання з аліментних зобов'язань. Проте, кожна країна має свої складності при стягненні аліментів, визначенні їх розміру, контролю за виконанням аліментних зобов'язань. При цьому складності, що виникають в кожній конкретній країні пов'язані як із законодавчими чинниками так і культурно-соціально-економічними. І кожна країна намагається віднайти універсальний збалансований засіб для вирішення усіх проблемних питань, що виникають в аліментних правовідносинах.

Висновки. Підсумовуючи дослідження даної теми роботи маю зазначити, що є очевидним важливість питання аліментних зобов'язань у різних країнах світу. Сім'я, взаємовідносини подружжя між собою, батьків і дітей, інших членів родини завжди були об'єктами дослідження науковців, законодавців, соціологів та інших фахівців. Майже кожна країна намагається мати таку систему взаємовідносин, при якій дотримується баланс інтересів між усіма членами сім'ї. Особлива увага під час розгляду справ, що стосуються дітей, завжди приділяється забезпеченню найкращих інтересів дитини.

Встановлено, що з 2017 року Україна розпочала суттєве реформування аліментних правовідносин, адже підходи до вирішення питань про стягнення аліментів не відповідали сучасним соціально-економічним реаліям. Тривалий час недосконалою процедура стягнення аліментів призвела до повної безвідповідальності суб'єктів даних правовідносин. А найбільший удар при цьому завдався саме по першочергових потребах дитини, пов'язаних з її щоденним існуванням.

Оновлене законодавство України, що врегульовує аліментні зобов'язання, докорінним чином змінило підхід до їх стягнення, визначення розміру аліментів; у СК України були внесені зміни до ст. 179, відповідно до яких вперше в Україні дитину було визнано власником аліментів. Такі зміни мали суттєве значення не

лише на законодавчому, а й на психологічному рівнях. Адже тепер не сплата аліментів означає, що дитина недоотримує певних життєвих благ та підтримки. Наразі, бути боржником зі сплати аліментів не лише соромно, але й не зручно. Чинне законодавство надало можливість враховувати при визначенні розміру аліментів приховані доходи платника. Тепер суд має можливість при визначенні розміру аліментів враховувати не лише доходи платника, але й його витрати, в тому числі на придбання нерухомого або рухомого майна, якщо платником аліментів не доведено джерело походження коштів. Несплата аліментів призводить не лише до матеріальних санкцій стосовно боржника, а й до обмеження його особистих прав, серед яких: заборона на мисливство, рибальство, керування транспортними засобами, а також обмеження права на виїзд за кордон.

Зміни до СК України обумовили необхідність внесення змін до цивільного процесуального законодавства з питань вирішення справ про стягнення аліментів у судовому порядку. Справи про стягнення аліментів як малозначні справи розглядаються судами у спрощеному порядку, що вирішило проблему з тривалими судовими тяжбами. Удосконалення механізмів примусового виконання судових рішень про стягнення аліментів шляхом посилення відповідальності за несплату аліментів також позитивно вплинуло на аліментні правовідносини. Проте, не дивлячись на тривалу та системну діяльність в сфері удосконалення регламентації аліментних зобов'язань наявність боржників зі сплати аліментів в Україні ще велика. За даними Міністерства юстиції України, наявними на сайті Єдиний реєстр боржників (<https://erb.minjust.gov.ua/#/search-debtors>) станом на грудень 2024 року кількість записів в реєстрі щодо заборгованості по аліментам становить 188042 осіб.

З аналізу чинного законодавства України та судової практики вбачається, що питання аліментних зобов'язань активно розвивається та системно удосконалюється. В аліментних правовідносинах пропорційно співвідносяться права стягувача і боржника, не забуваючи про дитину, як суб'єкта цих правовідносин. Проте велика кількість боржників зі сплати аліментів вказує на необхідність подальшої діяльності в цій сфері як на рівні законодавства, так і на рівні формування нової культури у сімейних правовідносинах з новим рівнем відповідальності подружжя та батьків й дітей, в тому числі в питаннях утримання.

Вивчаючи заходи міжнародно-правового регулювання аліментних зобов'язань, встановлено, що починаючи з 1956 року окремі країни об'єдналися у своїх зусиллях для спрощення процедури стягнення аліментів, на які особа, що перебуває на території однієї з Договірних Сторін, отримала можливість заявляти своє право до іншої особи, яка підпадає під юрисдикцію іншої Договірної Сторони. Це питання було обумовлено невідкладністю вирішення гуманітарної проблеми, що виникла після другої світової війни та через становище нужденних людей, які залежать від отримання аліментів від осіб, які перебувають за кордоном.

З цього часу, міжнародне право визнає важливість забезпечення виконання аліментних зобов'язань не зважаючи на місцезнаходження особи, особливо у випадках, коли сторони проживають у різних країнах. Різні міжнародні конвенції та договори створюють основу для співпраці та виконання рішень у таких випадках, що може допомогти забезпечити дітям та іншим утриманцям необхідну фінансову підтримку. Особливу потребу в забезпеченні виконання аліментних зобов'язань на підставі норм міжнародного права громадяни України відчували з початком повномасштабного вторгнення на нашу землю російських агресорів. Тікаючи від війни, чимало українців змушені були віднаходити прихисток в європейських та інших країнах. Це показало, що у регулюванні питань утримання дітей та стягнення аліментів у міжнародному праві існують певні проблеми.

Зрозуміло, що через різні національні, побутові, релігійні особливості та традиції кожної країни, матеріально-правові норми сімейного права різних країн значно різняться між собою, а в сімейному праві – особливо. На практиці це породжує численні колізії при вирішенні справ, ускладнених іноземним елементом. Колізійні правила, закріплені на національному рівні, покликані врегулювати відносини з аліментних зобов'язань, що ускладнені іноземним елементом, на практиці часто провокують ще більший конфлікт через неузгодженість та постійну появу нових принципів регулювання відповідних відносин. Не дивлячись на це кожна країна намагається відшукати найбільш оптимальний, універсальний та збалансований механізм для вирішення усіх проблемних питань, що виникають в сфері аліментних правовідносин, який би забезпечував інтереси усіх суб'єктів аліментних правовідносин. Саме тому врахування досвіду інших держав є важливим в умовах Євроінтеграційних процесів нашої держави та наближення національного законодавства до міжнародних стандартів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2016. 82 с.
2. Декларація прав дитини : прийнята 20 лист. 1959 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_384.
3. Конвенція про права дитини : підпис. 20 лист. 1989 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
4. Європейська конвенція про здійснення прав дітей : підпис. 25 січ. 1996 р.; ратифікована Україною 3 серп. 2006 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_135.
5. Конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання : підпис. 2 жовт. 1973 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/973_001.
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : підпис. в Римі, 4 лист. 1950 р. ; ратифіковано Верховною Радою України від 17 лип. 1997 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

7. Конвенція про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інші форми сімейного утримання : підпис. від 23 лист. 2007 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_112.
8. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах : підпис. 22 січ. 1993 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997_009.
9. Конвенція про стягнення аліментів за кордоном : підпис. 20 черв. 1956 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_425.
10. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15> (дата звернення: 29.01.2020).
11. Договір між Україною і Литовською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах: підпис. 7 лип. 209 1993 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/440_002.
12. Договір між Україною і Соціалістичною Республікою В'єтнам про правову допомогу і правові відносини в цивільних і кримінальних справах : підпис. 6 квіт. 2000 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704_050.
13. Договір між Україною та Республікою Куба про правові відносини та правову допомогу в цивільних та кримінальних справах : підпис. 27 берез. 2003 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/192_021.
14. Договір між Україною та Румунією про правову допомогу та правові відносини в цивільних справах : підпис. 30 січ. 2002 р. Верховна Рада України: [сайт]. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/642_029.
15. Про виконавче провадження : Закон України від 02 черв. 2016 р. № 1404-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 30. Ст. 542.
16. Сімейний кодекс України : наук.-практ. комент. / за заг. ред. С. Я. Фурси. Київ : Видавець Фурса С. Я. ; КНТ, 2008. 1248 с.
17. Mills v Mills [2018] UKSC 38: [сайт]. URL: <https://www.supremecourt.uk/cases/uksc-2017-0040.html>
18. Waggott v Waggott [2018] EWCA Civ 727: [сайт]. URL: <https://www.1hc.com/resources/case-summaries/waggott-v-waggott-2018-ewca-civ-727/>
19. Law on the Protection of Women's Rights and Interests in China: [сайт]. URL: <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2023-01-12/china-law-on-the-protection-of-womens-rights-and-interests-revised/?loclr=ealln#:~:text=On%20October%2030%2C%202022%2C%20the,effe ct%20on%20January%201%2C%202023.>
20. Zhu Jianhua case: [сайт]. URL: <https://www.thatsmags.com/beijing/post/14050/this-day-in-history-zhu-jianhua-sets-high-jump-record>

21. Luo Yufeng case: [сайт]. URL: <https://archive.nytimes.com/sinosphere.blogs.nytimes.com/2015/05/20/q-and-a-luo-yufeng-a-k-a-sister-feng-on-life-as-a-manicurist-in-new-york/>
22. Child maintenance responsibilities enforced in China with a Schedule 1 application [сайт]. URL: <https://milesandpartners.com/child-maintenance-responsibilities-enforced-in-china-with-a-schedule-1-application/>
23. Countries with Reciprocal Enforcement of Maintenance Orders In the matter of B (a Child) (FC) :[сайт]. URL: <https://www.supremecourt.uk/cases/docs/uksc-2013-0022-judgment.pdf>
24. Child Maintenance Service UK: [сайт]. URL: <https://www.gov.uk/child-maintenance>
25. Child Maintenance in China: [сайт]. URL: https://www.chinadaily.com.cn/china/2015-04/15/content_20468487.htm
26. United Nations Convention on the Rights of the Child: [сайт]. URL: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>
27. International Child Support: [сайт]. URL: <https://www.acf.hhs.gov/css/resource/international-child-support>
28. Бутрін-Бока Н. С. Міжнародний досвід упровадження щодо аліментних зобов'язань подружжя в Україні. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2018. №4. С. 42-44
29. Гресь Н. М. Окремі аспекти відповідальності за невиконання батьками аліментних зобов'язань. Приватне та публічне право. 2017. № 1. С. 9–13.
30. Простибоженко О. Аліменти по-новому: науково-практичний коментар Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку стягнення аліментів». К.: «Гранмна», 2018. 68 с.
31. Розгон О. В. Порівняльний аналіз правового регулювання аліментних зобов'язань щодо утримання дитини в Україні та Латвії. Право і суспільство. 2017. № 3. С. 76–81.
32. Розгон О. Договір про сплату аліментів непрацездатним батькам. Мала енциклопедія нотаріуса. 2018. № 6. Юридичний Радник : [сайт]. URL: http://yuradnik.com.ua/wp./men06_2010_c41-52_Rozgon1.doc.
33. Ромовська З. В. Аліментні зобов'язання : конспект лекцій. Львів : Львів. ун-т, 1973. 59 с.
34. Ромовська З. В. Українське сімейне право : підручник : академічний курс. Київ : Правова єдність, 2009. 500 с.
35. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду про відповідність Конституції України (конституційність) частини четвертої статті 75 Сімейного кодексу України від 29 жовтня 2024 року № 1-р/2024: [сайт].